

การเข้าใจดิจิทัลกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

Digital Literacy and Lifelong Learning to Become a Complete Human Being

ศักดิ์ศรี ประกอบพล¹

Sakcared Pragobpol¹

Received: February 10, 2021 Revised: April 24, 2021 Accepted: May 11, 2021

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่งผลทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การดำเนินชีวิตมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ทำให้คนเราต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้เกิดการเข้าใจดิจิทัล มีความสามารถหรือทักษะในการเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์และมีจริยธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นคนเราต้องเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้ใครมาบังคับ จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การถาม ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี หรือจากการศึกษาค้นคว้า ตามความต้องการของตนเอง แนวทางการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมีกระบวนการที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการและความสนใจของตนเอง 2) กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง 3) ลงมือปฏิบัติ โดยนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ 4) ทบทวนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต 5) พัฒนาคุณค่าการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้สามารถรู้เท่าทันดิจิทัลและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อันนำไปสู่ “การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”

คำสำคัญ : การเข้าใจดิจิทัล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

¹ Corresponding author. Email : sakcared@hotmail.com

Abstract

Digital disruption happens so fast nowadays, resulting in the change of lifestyles. Digital technology has always gotten into the conduct of life. Thus, human beings need to have a lifelong learning in order to understand digital literacy, have the abilities or skills to understand and use digital technology appropriately, beneficially, and ethically. Human beings are the owners of their own lifelong learning processes. We can learn without being compelled, from listening, feeling, reading, asking, experience, exchanging knowledge, using technology, or researching according to their own needs. There are 5 key processes of lifelong digital literacy; 1) Realising our own problems, needs, and interests 2) Setting goals of learning and self-developing 3) Taking action by getting ourselves into learning. 4) Lifelong revising and developing ourselves continuously 5) Developing learning value by sharing and exchanging experience with others. The learning processes resulting in being aware of the digital technology and living happily in the society, leading to “becoming a complete human being”.

Keywords : Digital Literacy, Lifelong Learning, Becoming a Complete Human Being

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ยุคดิจิทัลภายใต้นโยบายรัฐบาล “ไทยแลนด์ 4.0” ทำให้ทุกอย่างรอบตัวเราเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรม การศึกษา การเงิน การธนาคาร และอื่นๆ อีกมากมาย การดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีต่างๆ อาทิเช่น เทคโนโลยี Cloud, Big Data, Robotics, Machine Learning, AI และอื่นๆ เข้ามาช่วย ยิ่งเมื่อเกิดการระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้การดำเนินชีวิตและธุรกิจ ต้องเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลเร็วกว่าปกติ มาตรการล็อกดาวน์เพื่อการรักษาระยะห่างทางสังคมเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องอยู่แต่ในบ้าน ดิจิทัลได้กลายมาเป็นช่องทางหลักในการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การทำงาน การซื้อขายสินค้า การทำธุรกรรมทางการเงิน และการแสวงหาความบันเทิงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล “ระยะทาง” ไม่ได้เป็นปัญหาอีกต่อไป เพราะเพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัสหน้าจอสมาาร์ทโฟน ก็สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้เกือบทุกอย่างโดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปด้วยตนเอง (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

การพัฒนาทักษะดิจิทัลจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมยุคใหม่ ที่รวมไปถึงการคิด วิเคราะห์ แยกแยะสื่อต่างๆ หรือที่เรียกว่าการรู้เท่าทันสื่อและใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศคือ การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ยุคดิจิทัลด้วยความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล มีความสามารถในการพัฒนาและใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ (นิตยา วงศ์ใหญ่, 2560)

การพัฒนาทักษะดิจิทัลดังกล่าวจำเป็นต้องใช้การศึกษาเข้ามาช่วย เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก

การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาสามารถจัดได้ 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งควรจัดการศึกษาให้มีการผสมผสานกันทั้ง 3 รูปแบบเกิดการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) และสิ่งที่ควรเรียนรู้เป็นอย่างยิ่งในยุคนี้คือการเรียนรู้เกี่ยวกับ “การเข้าใจดิจิทัล”

การเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy)

ความหมายของ “การเข้าใจดิจิทัล” มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2560) ให้คำนิยามการเข้าใจดิจิทัล ว่าหมายถึง ความสามารถในการนำประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้เพื่อการพัฒนางานและพัฒนางานด้วย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

UNESCO (2018) ได้ให้คำนิยามการเข้าใจดิจิทัล ว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง จัดการ เข้าใจ รวบรวม ประเมิน และสร้างสรรค์เนื้อหาให้ปลอดภัยและเหมาะสม ตลอดจนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อประกอบอาชีพ ทำงาน ประกอบกิจการ และรวมถึงสมรรถนะต่างๆ เช่น การรู้คอมพิวเตอร์ (Computer literacy) การรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) และการรู้สื่อ (Media literacy) เป็นต้น

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2562) ให้คำนิยามการเข้าใจดิจิทัล ว่าหมายถึง การมีสมรรถนะในการใช้ข้อมูลเพื่อสื่อสารในสังคมดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการเข้าใจดิจิทัล ที่ทำให้เกิดความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ความเข้าใจสารสนเทศและสามารถประเมินสื่อดิจิทัล เพื่อสามารถนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงสามารถผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือดิจิทัลได้

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การเข้าใจดิจิทัล หมายถึง ความสามารถหรือทักษะในการเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์และมีจริยธรรม ประกอบด้วยความสามารถหรือทักษะ 4 ด้าน คือ การใช้ การเข้าใจ การสร้าง และการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

การใช้ (Use) คือ ความสามารถหรือทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น การใช้สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมประมวลคำ (Word Processor) เว็บเบราว์เซอร์ (Web Browser) อีเมล (E-mail) โปรแกรมที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูล (Search Engine) ฐานข้อมูลออนไลน์ ตลอดจนเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

การเข้าใจ (Understand) คือ ความสามารถหรือทักษะที่ทำให้เราเข้าใจบริบทของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เป็นอย่างดี สามารถประเมินตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรอย่างไรบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ มีความเข้าใจและตระหนักว่าเทคโนโลยีดิจิทัลประเภทเครือข่ายมีผลกระทบต่อพฤติกรรม ความรู้สึก และความเชื่อต่อสังคมในโลกรอบตัวเรา ดังนั้นการเข้าใจจะทำให้สามารถจัดการสารสนเทศเพื่อค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศในการติดต่อสื่อสาร ประสานความร่วมมือ แก้ปัญหา และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

การสร้าง (Create) คือ ความสามารถหรือทักษะในการผลิตเนื้อหาเพื่อการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลประเภทต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมสำหรับผู้ชมหรือผู้รับสารที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างและสื่อสารด้วยการใช้ สื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ซึ่งเป็นการนำสื่อหลายประเภท เช่น ตัวอักษร (Text) ภาพนิ่ง (Still Image) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เสียง (Sound) และวีดิทัศน์ (Video) มาผสมผสานกันเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ใช้ โดยนำกระบวนการทางคอมพิวเตอร์ร่วมกับโปรแกรมซอฟต์แวร์เข้ามาช่วยในการใช้และเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในรูปแบบที่หลากหลาย

การเข้าถึง (Access) คือ ความสามารถหรือทักษะในการ ระบุ/นิยาม (Definition) การค้นหา (Search/Find) การเข้าถึง (Access) และการค้นคืน/การอ้างอิง (Retrieve) กล่าวคือ ในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นตัวนำข้อมูลและสารสนเทศออกมานำเสนอเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ผู้ที่ต้องการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและสารสนเทศนั้นจะต้องสามารถระบุหรือนิยามสิ่งที่ต้องการเข้าถึงให้ได้ว่าเป็นอะไรซึ่งอาจจะเป็นคำสำคัญ (Keyword) เพื่อใช้ในการค้นหาจนสามารถเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศนั้นได้ ที่สำคัญการนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลและสารสนเทศนั้นด้วยว่าน่าเชื่อถือเพียงใด และเมื่อนำไปใช้จะต้องอ้างอิงแหล่งที่มาที่ถูกต้องชัดเจน

ดังนั้นการเข้าใจดิจิทัลจึงช่วยให้เราสามารถเข้าถึง ค้นหา คัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน จัดการ ประยุกต์ใช้ สื่อสาร สร้าง แบ่งปัน และติดตามข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และสาร (Content Media) ได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ มีมารยาท เคารพสิทธิและกฎหมาย ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ผู้การเป็น “พลเมืองดิจิทัล”

พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizens)

พลเมืองดิจิทัล คือ พลเมืองที่มีความสามารถใช้อย่างรู้เท่าทัน เป็นไปตามบรรทัดฐานในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ เรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด และปลอดภัย โดยนำหลักการเกี่ยวกับ “การเข้าใจดิจิทัล” มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตชีวิตในยุคดิจิทัล ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์สามารถป้องกันตนเองจากความเสียหายต่างๆ ในโลกออนไลน์ เข้าใจถึงสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ชุมชน ประเทศ และประชาคมโลก ซึ่งพลเมืองดิจิทัลควรมีคุณลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้ (อนุชา โสมาบุตร, 2559)

1. **การรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity)** คือ ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความเป็นจริง พลเมืองดิจิทัลที่ดีในโลกความเป็นจริงมีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองอย่างไร ในโลกออนไลน์ก็ควรแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองอย่างนั้นด้วย ไม่ใช่ในโลกความเป็นจริงแสดงออกเป็นคนสุภาพเรียบร้อย พุดจาดี มีสัมมาคารวะ แต่พออยู่ในโลกออนไลน์กลับกลายเป็นคนก้าวร้าว โพสต์ข้อความด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย ต่อว่าผู้อื่นด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เพราะคนที่ติดต่อเราในโลกความเป็นจริงก็มักจะตามติดต่อเราในโลกออนไลน์ด้วยเช่นกัน

2. **การจัดการเวลาหน้าจอ (Screen Time Management)** คือ ความสามารถในการจัดการเวลาเพื่อทำภารกิจที่หลากหลายและกำกับตัวเองในการทำกิจกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ได้เหมาะสม กล่าวคือ สามารถบริหารเวลาให้เกิดความสมดุลระหว่างโลกออนไลน์และโลกความเป็นจริง ทั้งนี้การใช้

เทคโนโลยีดิจิทัลที่ขาดความเหมาะสมย่อมส่งผลเสียต่อสุขภาพโดยรวม ทำให้เกิดความเครียด สุขภาพจิตไม่ดี และเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายได้

3. การรับมือการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) คือ ความสามารถในการตรวจจับสถานการณ์การกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์และจัดการกับสถานการณ์นั้นได้อย่างชาญฉลาด การกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์มีหลายรูปแบบ เช่น การสร้างข้อมูลเท็จ การตัดต่อภาพ การทำร้ายด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ฯลฯ พลเมืองดิจิทัลทุกคน จึงควรมีความสามารถในการรับรู้และรับมือการถูกกลั่นแกล้งได้อย่างชาญฉลาด เมื่อใดควรวางเฉยไม่ตอบโต้ เมื่อใดควรปกป้องแก้ไข เพื่อป้องกันตนเองและคนรอบข้างจากการถูกกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์

4. การรักษาความปลอดภัยข้อมูลในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management) คือ ความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่ดี และสามารถป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางไซเบอร์ได้ ด้วยการใส่รหัสป้องกันในกิจกรรมต่างๆ ที่ทำในโลกออนไลน์ ไม่ควรตั้งรหัสผ่านที่เดาได้ง่ายและไม่ควรใช้รหัสผ่านเดียวกันในทุกๆ กิจกรรมในโลกออนไลน์ เพราะถ้าแฮกเกอร์สามารถล่วงรู้รหัสผ่านของเราได้ก็จะสามารถเข้าถึงทุกบริการในโลกออนไลน์ของเราได้ทันที

5. การรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) คือ ความสามารถในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและของผู้อื่น ในโลกสังคมออนไลน์หลายคนชอบโพสต์ข้อมูลส่วนตัว ว่าทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด แม้กระทั่งเรื่องราวต่างๆ ในครอบครัวก็เปิดเผยหมด โดยไม่ระมัดระวังความเป็นส่วนตัว ซึ่งทำให้ผู้ไม่หวังดีบางคนมาอ่านพบแล้วนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการวิเคราะห์วางแผนเพื่อมาหลอกลวงเราอีกที ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิจารณญาณในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลตนเอง รู้ว่าข้อมูลใดควรเผยแพร่ ข้อมูลใดไม่ควรเผยแพร่ ยิ่งข้อมูลจำพวก บัตรประชาชน หนังสือเดินทาง รหัสผ่านต่างๆ ควรเก็บรักษาให้ดีเพื่อความปลอดภัยของตนเอง

6. การคิดวิเคราะห์ที่มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการจำแนกข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเท็จ เนื้อหาที่ดีและเนื้อหาที่ไม่ดี การติดต่อออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและน่าสงสัย ดังนั้นเมื่อพบเห็นข่าวหรือข้อมูลเรื่องอะไรก็ตาม อย่าเพิ่งด่วนตัดสินใจเชื่อ อย่าเพิ่งแชร์ข้อมูลต่อโดยทันที แม้เรื่องนั้นจะถูกส่งมาจากคนใกล้ชิดที่น่าเชื่อถือก็ตาม ควรตรวจสอบข้อมูลจากหลายๆ แหล่งข่าวก่อนเพื่อให้แน่ใจว่าข่าวหรือเรื่องราวนั้นๆ เป็นเรื่องจริงแล้วจึงเชื่อหรือแชร์ออกไป เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อข่าวปลอมและไม่กลายเป็นผู้ปล่อยข่าวปลอมเสียเอง

7. การบริหารจัดการข้อมูลของผู้ใช้งานทิ้งไว้ในโลกออนไลน์ (Digital Footprints) คือ ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมถึงเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากร่องรอยที่ทิ้งไว้ นั้น และสามารถจัดการร่องรอยทางดิจิทัลด้วยความรับผิดชอบ เช่น หลายคนเมื่อเข้าไปใช้คอมพิวเตอร์ของส่วนรวมและเปิดใช้งาน WiFi สาธารณะ เมื่อใช้เสร็จมักไม่ลบประวัติการใช้งานและรหัสผ่าน ซึ่งเสี่ยงมากที่จะถูกผู้อื่นสวมสิทธิขโมยตัวตนในโลกออนไลน์และเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างง่ายดาย จึงควรระมัดระวังอย่าปล่อยร่องรอยเหลือทิ้งไว้

8. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) คือ ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในโลกออนไลน์ สังคมในโลกออนไลน์เป็นสังคมแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้สามารถติดต่อกับคนได้ทั้งโลกสามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้ตลอดเวลา ดังนั้นควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นถึงแม้จะไม่รู้จักกัน คอมเมนต์ที่ให้กันและกันในเชิง

สร้างสรรค์ ให้กำลังใจกัน และเมื่อมีผู้เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือก็สามารถ กดโลก กดแชร์ ข้อมูล ข่าวสาร ในโลกออนไลน์เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

ตามที่ได้อ่านมาเบื้องต้นแล้วว่า ทุกอย่างรอบตัวเราเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) ทำให้คนเรา จำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดการเข้าใจดิจิทัล และสามารถดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพอันนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning)

เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ตีนั้นคนเราต้องเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้ใครมาบังคับ สามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การถาม ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีหรือจากการศึกษาค้นคว้า ถ้าเลือกวิธีการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับลีลาการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่แต่ละคนถนัดจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี (ศักดิ์เศรษฐี ประภพผล, 2563) จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้คือชีวิต เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิต ช่วยทำให้คนเราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทักษะ และการกระทำไปในทางที่ดีขึ้น การเข้าใจดิจิทัลก็เช่นกันสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตามแนวทางที่จะได้กล่าวต่อไป ดังนี้

แนวทางการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2561) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้มี 5 ขั้นตอน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเอง

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติ โดยนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม รู้และแสวงหาความรู้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ทบทวนตนเอง พัฒนาการอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

ขั้นที่ 5 พัฒนาคุณค่าการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นที่ 1 ตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเอง

การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ตีนั้นคนเราต้องเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง (Take Ownership of your Learning) สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้ใครมาบังคับ แต่เป็นความต้องการหรือความสนใจของตนเองที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น โดยเริ่มจากการประเมินตนเองอย่างง่าย ๆ ว่ารู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหรือไม่ เช่น สำรวจตนเองว่าใช้โทรศัพท์ลงทะเบียนโครงการคนละครึ่งเป็นไหม สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ได้ไหม โอนเงินหรือจ่ายเงินผ่านแอปพลิเคชันเป็นไหม ถ่ายภาพและตกแต่งภาพแล้วแชร์ไปให้เพื่อนๆ ดูได้ไหม ฯลฯ เป็นต้น ถ้าผลประเมินตนเองออกมาว่าทำสิ่งใดไม่เป็นจะทำให้เกิดความตระหนักรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เกิดความต้องการและสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลในเรื่องดังกล่าว การประเมินตนเองตามที่ได้อ่านมาเป็นการประเมินเบื้องต้นอย่างง่าย แต่ถ้าใครเป็นข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ สำนักงาน

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนหรือที่เรียกโดยย่อว่าสำนักงาน ก.พ. ได้จัดทำระบบประเมินประเมินทักษะด้านดิจิทัลด้วยตนเอง (Digital Government Skill Self – Assessment) สำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐใช้ในการประเมินทักษะด้านดิจิทัลด้วยตนเอง ซึ่งสามารถเข้าได้ที่เว็บไซต์ <https://dg-sa.tpqi.go.th>. ดังตัวอย่างในภาพที่ 1 ซึ่งผลประเมินที่ออกมาจะทำให้เกิดความตระหนักรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง รู้จุดที่ควรพัฒนาศึกษา หาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลในด้านนั้นๆ ต่อไป

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการประเมินทักษะด้านดิจิทัลด้วยตนเอง
ที่มา: <https://dg-sa.tpqi.go.th>.

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

หลังจากประเมินตนเองจนตระหนักรู้ปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเองแล้ว ขั้นต่อไปจะต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะเรียนรู้ดิจิทัลด้านไหน มุ่งหวังให้เกิดทักษะอะไร จะเรียนรู้หรือพัฒนาโดยวิธีการใด ซึ่งถือว่าเป็นการวางแผนในการพัฒนาตนเอง

การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ควรกำหนดเป้าหมายแบบ SMART ประกอบด้วย

- **S = Specific = ชัดเจน** ต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะเรียนรู้ดิจิทัลด้านไหน ต้องการทักษะเกี่ยวกับอะไร เช่น กำหนดเป้าหมายว่าต้องการเรียนรู้ด้านการถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือ ทักษะที่ต้องการคือมีทักษะในการถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือ และสามารถแชร์วีดิทัศน์เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์บนสื่อสังคมออนไลน์ได้ เป็นต้น

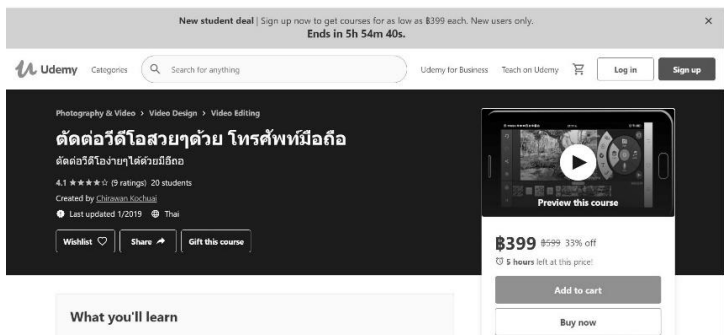
- **M = Measurable = วัดผลได้** เป้าหมายที่กำหนดไว้ต้องวัดผลได้ เช่น ทักษะที่ต้องการคือมีทักษะในการถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือ และสามารถแชร์วีดิทัศน์เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์บนสื่อสังคมออนไลน์ได้ การวัดผลสิ่งที่เป็นตัวบ่งบอกความสำเร็จก็คือวีดิทัศน์ที่ถ่ายและตัดต่อด้วยโทรศัพท์มือถือ ทำออกมาได้ดีสวยงามมีคุณภาพทั้งในด้านเนื้อหาและคุณภาพในด้านการผลิตสื่อวีดิทัศน์หรือไม่ และสามารถแชร์ วีดิทัศน์เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์บนสื่อสังคมออนไลน์ได้เพียงใด

• **A = Action-oriented = ระบุเลยว่าทำอะไร** ในประเด็นนี้เป็นการกำหนดว่าเราจะหาความรู้หรือเรียนรู้โดยวิธีการใด เช่น เข้าอบรม สัมมนา ศึกษาด้วยตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือหาความรู้จากหนังสือ เป็นต้น

• **R = Realistic = อยู่ในความเป็นจริง** การที่เรากำหนดไว้ว่าจะทำอะไรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้คือจะเรียนรู้ด้วยวิธีใด ต้องอยู่ในความเป็นจริงที่สารทำได้ เช่น ถ้าเลือกเรียนรู้การถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือด้วยตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์ ก็จะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมในการเรียนรู้ เช่น โทรศัพท์ที่ใช้อยู่มีสเปค (Specification) เพียงพอที่จะใช้ในการถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์หรือไม่ มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เร็วแรงพอหรือไม่ ฯลฯ เป็นต้น

• **T = Time-defined = เป้าหมายที่ตั้งจะเสร็จเมื่อไร** ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ต้องมีการบริหารจัดการเวลาให้ดี (time management) เพราะคนที่เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learners) ที่ดีจะต้องมีการวางแผนที่ดีด้วยว่าจะเรียนรู้เรื่องใดในช่วงเวลาไหน ใช้เวลาเท่าใด และจะเรียนรู้สำเร็จเมื่อใดไม่ใช่ปล่อยเรื่อยไปตลอดชีวิต

ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติ โดยนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม รู้และแสวงหาความรู้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดเป้าหมายว่าต้องการเรียนรู้ด้านการถ่ายและตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือ และเลือกวิธีเรียนรู้แบบศึกษาด้วยตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์ ก็ต้องนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ตามสื่อออนไลน์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมายทั้งที่เรียนฟรีและที่มีค่าใช้จ่ายสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ ดังเช่น ในภาพที่ 2 และ 3

ภาพที่ 2 การเรียนรู้การตัดต่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือบนสื่อสังคมออนไลน์แบบมีค่าใช้จ่าย
ที่มา: <https://www.udemy.com/course/easyvideo/>

ภาพที่ 3 การเรียนรู้การตัดต่อวิดีโอด้วยโทรศัพท์มือถือบนสื่อสังคมออนไลน์แบบฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย
ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=kBw6604jv60>

ขั้นที่ 4 ทบทวนตนเอง พัฒนาการเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เมื่อได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่เลือกไว้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องทำการฝึกฝนทบทวนในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่เป็นประจำ เช่น เรียนรู้ด้านการถ่ายและตัดต่อ วิดีทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถือ เมื่อเรียนจบก็ต้องลองฝึกถ่ายและตัดต่ออย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการทบทวนให้คล่องแคล่ว และถ้าหากมีเทคนิคหรือวิธีการใหม่ๆ เกี่ยวกับการถ่ายและตัดต่อวิดีโอด้วยโทรศัพท์มือถือเข้ามา ก็ต้องทำการเรียนรู้ต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การทบทวนตนเอง นอกจากทบทวนในสิ่งที่ได้เรียนมาตามที่กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ไว้ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งแล้ว ยังจะต้องทบทวนและประเมินทักษะดิจิทัลของตนเองอยู่ตลอดเพื่อให้ตระหนักรู้ว่ายังมีปัญหาใน ด้านใดอีก เพื่อนำมากำหนดเป็นเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อไป

อนึ่ง “การเข้าใจดิจิทัล” มีทักษะมากมายที่จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งในด้าน การใช้ การเข้าใจ การสร้าง และการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สู่การเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่ดีซึ่งควรมีคุณลักษณะในด้านการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง การจัดสรรเวลาหน้าจอ การรับมือการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ การรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ การรักษาข้อมูลส่วนตัว การคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณที่ดี การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้กันในไว้ในโลกออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม สิ่งเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการทบทวนตนเองว่ามีทักษะและคุณลักษณะครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งเป็นการย้อนกลับไปสู่ขั้นที่ 1 อีกเพื่อตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการและความสนใจของตนเอง จากนั้นจึงทำการพัฒนาตนเองตามกระบวนการต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอันนำไปสู่ “การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”

ขั้นที่ 5 พัฒนาคุณค่าการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ เมื่อได้เรียนรู้ดิจิทัลมาแล้วไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการถ่ายและตัดต่อวิดีโอด้วยโทรศัพท์มือถือหรือในเรื่องอื่นๆ ควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่ได้เรียนมาผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะเป็นการเพิ่มคุณค่าของการเรียนรู้ที่เรียนมาให้บุคคลอื่นนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป และยังช่วยให้ผู้เผยแพร่ความรู้เกิดความคงทนในการเรียนรู้อีกด้วย เพราะในการถ่ายทอดความรู้ะบบสังคมออนไลน์แต่ละครั้งผู้ถ่ายทอดจะต้องศึกษาเพิ่มเติมหรือทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา ทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะมีเทคโนโลยีดิจิทัลเกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมากและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งไปแล้วก็ต้องการทบทวนประเมินตนเองอยู่เสมอว่า ยังขาดทักษะด้านใด มีความต้องการ หรือมีความจำเป็นต้องเรียนรู้พัฒนาตนเองในเรื่องใดอีก และดำเนินการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาแล้วต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สรุป

การก้าวสู่ยุคดิจิทัลภายใต้นโยบายรัฐบาล “ไทยแลนด์ 4.0” ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การดำเนินชีวิตมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ (กรุงเทพฯ, 2563) ทำให้ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้เกิดการเข้าใจดิจิทัล มีความสามารถหรือทักษะในการเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์และมีจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, นิตยา วงศ์ใหญ่, 2560) ทักษะสำคัญที่จำเป็นต้องเรียนรู้ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้ คือ มีความสามารถหรือทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น การใช้ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ 2) ด้านการเข้าใจ คือ มีความสามารถหรือทักษะที่ทำให้เข้าใจบริบทของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เป็นอย่างดี สามารถประเมินตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรอย่างไรบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ 3) ด้านการสร้าง คือ ความสามารถหรือทักษะในการผลิตเนื้อหาเพื่อการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลประเภทต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมสำหรับผู้ชมหรือผู้รับสารที่หลากหลาย 4) ด้านการเข้าถึง คือ ความสามารถหรือทักษะในการ ระบุ/นิยาม การค้นหา การเข้าถึง และการค้นคืน/การอ้างอิง ได้อย่างถูกต้อง การเข้าใจดิจิทัลดังกล่าว ทำให้ก้าวสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความสามารถใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทันเป็นไปตามบรรทัดฐานในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม ซึ่งพลเมืองดิจิทัลควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (อนุชา โสมาบุตร, 2559) 1) สามารถสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความเป็นจริง 2) สามารถจัดการเวลาเพื่อทำภารกิจในสื่อสังคมออนไลน์ได้เหมาะสม 3) สามารถตรวจจับสถานการณ์ การกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์และจัดการกับสถานการณ์นั้นได้อย่างชาญฉลาด 4) สามารถป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่ดี และสามารถป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางไซเบอร์ได้ 5) สามารถจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวของตนเองและของผู้อื่น 6) มีวิจารณญาณที่ดีสามารถจำแนกข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเท็จ เนื้อหาที่ดีและเนื้อหาที่ไม่ดี การติดต่อกับออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและน่าสงสัย 7) สามารถจัดการร่องรอยที่ผู้ใช้งานดิจิทัลหลงเหลือไว้ด้วยความรับผิดชอบ 8) สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีความเห็นอกเห็นใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในโลกออนไลน์

การเข้าใจดิจิทัลได้เป็นอย่างดี จำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์การศึกษา หรือจากกิจกรรมใน วิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย แนวทางในการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561) 1) ตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเอง โดยเริ่มจากการประเมินตนเองว่ารู้และปฏิบัติเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆ ได้หรือไม่ ถ้าผลประเมินตนเองออกมาว่าทำสิ่งไม่ได้ จะทำให้เกิดความตระหนักรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เกิดความต้องการและสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี

ดิจิทัลในเรื่องดังกล่าว 2) กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง หลังจากประเมินตนเองจนตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเองแล้ว ขั้นต่อไปจะต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะเรียนรู้ดิจิทัลด้านไหน มุ่งหวังให้เกิดทักษะอะไร จะเรียนรู้หรือพัฒนาโดยวิธีการใด ซึ่งถือว่าเป็นการวางแผนในการพัฒนาตนเอง 3) ลงมือปฏิบัติ โดยนำตนเองเข้าสู่การเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม รู้และแสวงหาความรู้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 4) ทบทวนตนเอง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เมื่อได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่เลือกไว้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องทำการฝึกฝนทบทวนในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่เป็นประจำ และต้องย้อนกลับไปประเมินตนเองในขั้นที่ 1 อีกว่าจำเป็นต้องเรียนรู้ดิจิทัลในด้านใดเพิ่มเติมอีก 5) พัฒนาคุณค่าการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ถ่ายทอดต้องศึกษาเพิ่มเติมหรือทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาช่วยทำให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้

การพัฒนาตนเองตามกระบวนการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จะทำให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดี มีคุณภาพสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อันนำไปสู่ “การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ที่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มีทักษะในการใช้ การเข้าใจ การสร้าง การเข้าถึงสื่อดิจิทัล อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *สรุปผลการสำรวจข้อมูลสถานภาพการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กรุงเทพฯ. (2563). “ดิจิทัลดิสรปชั่น” ทำลายภูมิคุ้มกันของประเทศ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/882425>
- นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1630-1642.
- ศักดิ์เรศ ประกอบผล. การวิเคราะห์ผู้เรียน: ลีลาการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์สาร*, 14(2), 1-14.
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2560). *ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. สืบค้นจาก https://www.ocsc.go.th/ites/default/files/attachment/circular/w6-2561-attachment_0.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทิงกราฟิก จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล. (2561). *การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (A Lifelong Learner)*. สืบค้นจาก <https://www.truelookpanya.com/blog/content/65649/teaarttea-teaart->
- อนุชา โสมาบุตร. (2559). *8 Digital Citizenship: 8 คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดิจิทัล*. สืบค้นจาก <https://teacherweekly.wordpress.com/>

- Mission to the Moon. (2019). *ทำยังไงให้เราสามารถเป็นคนที่เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต*. สืบค้นจาก <https://missiontothemoon.co/how-we-can-become-lifelong-learning/>
- Nicetomeetyou. (2018). *ตัดต่อวิดีโอง่ายๆด้วยมือถือ แอปKinemaster |Nicetomeetyou*. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=JPltrJKC9D0>
- Praornpit Katchwattana. (2019). *8 ทักษะจำเป็น เพื่อก้าวสู่ 'ความเป็นพลเมืองดิจิทัล' (Digital Citizenship) & คนของศตวรรษที่ 21 อย่างภาคภูมิใจ*. สืบค้นจาก <https://www.salika.co/2019/04/03/8-skills-for-digital-citizenship/>
- Udemy. (2019). *ตัดต่อวิดีโอสวยๆด้วย โทรศัพท์มือถือ*. สืบค้นจาก <https://www.udemy.com/course/easyvideo/>
- UNESCO. (2018). *A Global Framework of Reference on Digital Literacy Skills for Indicator 4.4.2*. Retrieved from <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip51-global-framework-reference-digital-literacy-skills-2018-en.pdf>